

УДК 929 (477.87)

ІЗ ПЛЕЯДИ СЛАВНИХ ЗАКАРПАТЦІВ (До 90-річчя від дня народження М. В. Трояна)

Справедливо кажуть що ніщо не дається так легко і не оцінюється так дорого як пам'ять, зокрема про постаті, які залишили помітний слід в культурно-освітньому і науковому житті. Серед таких постатей Закарпаття виділяється ім'я Михайла Васильовича Трояна, якому 19 червня виповнилося б 90 років.

М. В. Троян – уродженець с. Верхні Ремети на Берегівщині. Невтомна праця сільського трударя надихнула юнака так само наполегливо трудитися на ниві освіти й науки. Після навчання в Хустській гімназії вищу освіту здобув на філософському факультеті Будапештського університету. З освітою європейського рівня розпочав плідну педагогічну діяльність – працював викладачем Мукачівського кооперативного технікуму, завучем Хустського педагогічного училища, заступником директора Мукачівського педагогічного училища. Зважаючи на значний педагогічний досвід, Михайла Васильовича призначили завідувачем відділу народної освіти Закарпатського облвиконкому (1953–1955).

У 1948 р. заочно закінчив Львівський держуніверситет, а в 1949–1953 рр. – заочну аспірантуру при Київському держуніверситеті ім. Т. Шевченка. Через рік захистив кандидатську дисертацію з історії Закарпаття 1918–1919 рр. У лютому 1955 р. здібного науковця обирають старшим викладачем кафедри історії СРСР Ужгородського держуніверситету. У 1970 р. захистив докторську дисертацію і здобув звання професора. Так почалася багаторічна наукова і педагогічна праця у вузі, яка принесла студентам користь, а професору заслужене визнання. У колі його наукових інтересів входили актуальні питання історії України, він був співавтором багатьох колективних вітчизняних видань (Курило В. М., Панчук М. І., Троян М. В. В авангарді боротьби за возз'єднання. – К., 1985 та ін.). Його науковий авторитет високо цінили такі вчені Львова, як Я. Кісь, І. Кошарний, В. Чорній, М. Івасюта. Вчений плідно співпрацював із угорськими та словацькими вченими. Тісна дружба його еднала із угорським дослідником Ласло Червеняком. Матеріали для досліджень відшукував у архівах Сегеда, Будапешта, Кошице, Ніредьгаза та ін.

І, звичайно, М. В. Троян був талановитим літописцем рідного краю. Його нариси з історії сіл і міст Закарпаття, про знатних людей краю не втрачають своєї актуальності і сьогодні. Нашадки вдячні вченому за його наполегливу працю над такою подією історичної ваги, як возз'єднання Закарпаття з Україною. Це він перший виявив імена багатьох делегатів Першо-

го з'їзду Народних комітетів 26 листопада 1944 р., які прийняли документ історичної ваги – Маніфест про возз'єднання Закарпатської України з УРСР. Будучи учасником цієї події, Михайло Васильович детально і достовірно описав її у книзі "Того дня зійшло сонце возз'єднання". Ці матеріали добре послужили виданню у 2004 р. біографічного довідника про всіх 663 делегатів з'їзду.

Перечитуючи праці М. Трояна не перестаємо дивуватися із його копійкою пошукової роботи. Кредо вченого – сумлінне і поважне ставлення до кожного історичного факту, події і ролі в ній відповідної особи. Невтомний шукач правди вписав у літопис краю не одне ім'я борців за визволення краю з-під чужоземного панування і возз'єднання з Україною. З-під його пера вийшло понад 100 наукових праць, 500 документальних нарисів про видатних людей краю, які проявили себе на багатьох ділянках економічного і суспільно-політичного життя. Звичайно, з позицій сьогодення ми бачимо, що багатий фактичний матеріал має ідеологічне забарвлення. Сьогодні ми знаємо, що закарпатці прожили і в щасті і в горі. Але вина в цьому не борців за возз'єднання з Україною, а тоталітарного комуністичного режиму. Тоді партійні і радянські власті взяли під контроль всю науково-дослідну і навчально-виховну роботу. Історія України була, за словами М. Грушевського, лише як "вклеюване" українських епізодів в традиційну схему "государства Российского", а не як історія самобутнього українського народу і його державності. Та і в цих умовах М. В. Троян у 1976 р. домігся відкриття в УжДУ кафедри з викладанням основного курсу історії України, завідувачем якої був до кінця життя в 1987 р. Він був одним з ініціаторів створення музею університету в новому аудиторному корпусі і особисто подав сотні матеріалів і документів. На жаль, на початку 1990-х років музей розвалили.

Особлива заслуга М. Трояна в удосконаленні методики вивчення історичного краєзнавства. Він передбачав, що настане час, коли перестануть представляти Закарпаття в минулому краєм суцільної неписьменності і розробив методику дослідження історичного краєзнавства. Для її реалізації вчений залучав студентську молодь, до якої ставився з особливою повагою і щедро ділився з нею своїм досвідом. Кожна зустріч з ним збагачувала співрозмовника не тільки новими знаннями, а й підносила духовно, вселяла упевненість у власні сили. Часто це проявлялося і у гумористичній

формі – любив наголошувати, що студенту-заочнику можна ставити оцінку ”задовільно” вже за те, що зумів приїхати на екзаменаційну сесію.

Автору цих рядків пощастило бути учнем знаного професора. Він запримітив наші скромні задатки і взяв під своє наукове керівництво. Михайло Васильович передбачав, що прийде час, коли можна буде представити Закарпаття в минулому не краєм суцільної неписьменності, а буде можливість виявити і представити світу цілу когорту вчених і культурно-освітніх діячів, які успішно виборювали краю місце в загальноєвропейському історико-культурному процесі та залишили нам багату наукову спадщину. За порадою професора ми і почали її вивчати, що частково відображено у наших монографіях, зокрема в таких, як ”Історія Закарпаття в біографіях і портретах”, ”Історична наука

на Закарпатті: кінець XVIII – середина XX ст.” та ін. Щиро завдячує вчителю і доктор історичних наук В. Гарагонич та багато інших, кого навчав і виховував професор М. В. Троян.

Плідна науково-педагогічна робота вченого була належно оцінена. Він – відмінник народної освіти (1954), Заслужений працівник вищої школи УРСР (1975). Сьогодні керівництво істфаку УжНУ обладнує аудиторію ім. М. Трояна, з його науковою спадщиною можна ознайомитися в обласному держархіві – фонд № 2570.

Акуратність у роботі, добropорядність у взаєминах, повага до опонента ставлять Михайла Васильовича у ряд тих вчених-педагогів, які виховують учнів не тільки словом, а й власним прикладом. Їх імена не забуваються і серед них – ім'я професора М. В. Трояна.

Дмитро Данилюк,
доктор історичних наук,
заслужений професор УжНУ.